διόραμα

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

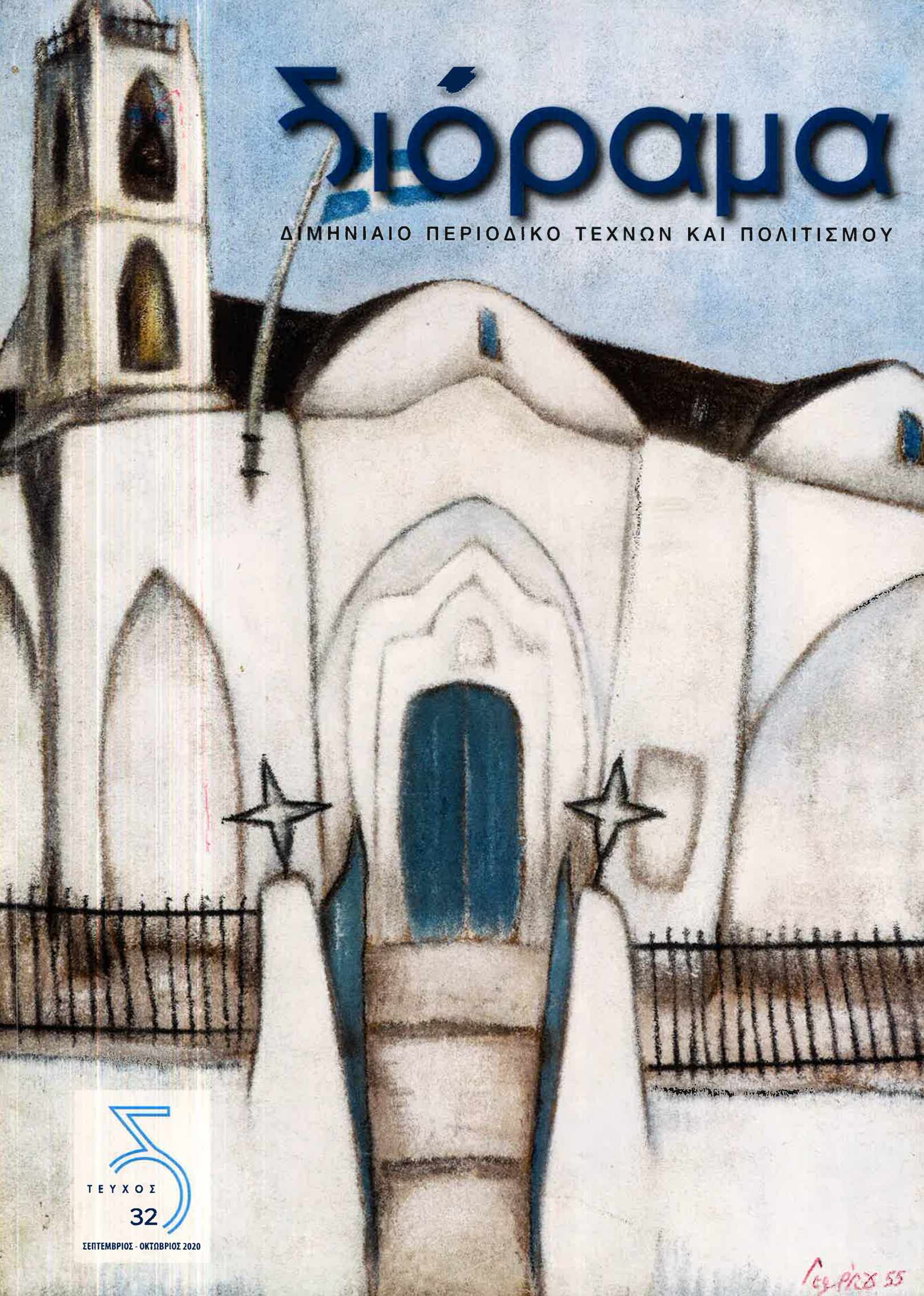

ΤΕΥΧΟΣ
32
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2020

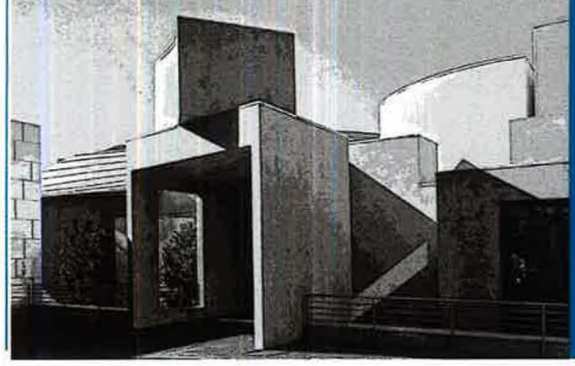

Σόλων Ξενόπουλος

Αρχιτέκτονας, Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ
Κοσμήτορας Σχολής Αρχιτεκτονικής και Γεωπεριβαλλοντικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Νεάπολις, Πάφος

GRAFTON ARCHITECTS ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΟ PRITZKER 2020

Ακολουθώντας μια, σχετικά, συνήθη πρακτική, το φετινό Βραβείο Pritzker 2020, το αντίστοιχο Nobel για την Αρχιτεκτονική, δόθηκε στους GRAFTON ARCHITECTS, ένα αρχιτεκτονικό γραφείο με έδρα το Δουβλίνο. Η συνήθης πρακτική αφορά το γεγονός ότι αρχιτέκτονες που έχουν κάποια σχετική αναγνώριση και έχουν αναλάβει την επιμέλεια ενός σημαντικού αρχιτεκτονικού γεγονότος όπως είναι π.χ. η Biennale Αρχιτεκτονικής της Βενετίας, επιβραβεύονται και με μια ακόμα τουλάχιστον διεθνή ή άλλη διάκριση και αυτή είναι μεταξύ άλλων το Βραβείο PRITZKER. Στα ενδιάμεσα διαστήματα όμως, με τη διάκριση αυτή βραβεύονται και αρχιτέκτονες ιδιαίτερα μεγάλης ηλικίας όπως, σχετικά, πρόσφατα συνέβη με τον 90χρονο Ινδό αρχιτέκτονα Balkrishna Vithaldas Doshi το 2018, τον 90χρονο Βραζιλιάνο Oscar Niemeyer για το 2017 και τον 86χρονο Ιάπωνα Arata Isozaki πέρυσι.

Τα ιδρυτικά μέλη του γραφείου Grafton Architects είναι δύο κυρίες, η Yvonne Farrell και η Shelley McNamara, οι οποίες έχουν επιτύχει διεθνή αναγνώριση και αναγνωρισιμότητα, με αποτέλεσμα τις πολλαπλές βραβεύσεις τους.

Οι ίδιες ως άτομα αλλά και ως δίδυμο έχουν διδάξει σε μεγάλο αριθμό, αλλά και μεγάλης αναγνώρισης, Αρχιτεκτονικές Σχολές σε παγκόσμια κλίμακα, κάτι που ασφαλώς συνέβαλε και στην διεύρυνση του επαγγελματικού τους έργου, με αναθέσεις σε αρκετές χώρες, όπως η Γαλλία, η Ιταλία, αλλά και το Περού.

Ο συνδυασμός πάντως της πρακτικής επαγγελματικής δραστηριότητας, με τη διδασκαλία της Αρχιτεκτονικής και η αλληλοτροφοδότηση και των δύο, έχει σίγουρα θετικά αποτελέσματα τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην πρακτική. Έχει δε ουσιαστικότατη συμβολή στη συγκρότηση των αρχιτεκτόνων, φοιτητών, επαγγελματιών και δασκάλων, ως άτομα και ως προσωπικότητες.

Σε αντίθεση με την τόσο μεγάλη αναγνώριση, ιδιοσυγκρασιακά και φυσιογνωμικά, και οι δύο αυτές κυρίες, φαίνονται συμπαθείς ως προσωπικότητες και κυρίως ιδιαίτερα απλές και οικείες. Η μια ξανθιά και η άλλη μελαχρινή, συμπληρώνουν άψογα η μια την άλλη. Ντυμένες με ρούχα εξαιρετικά απλά και κυρίως ανεπιτήδευτα σαν οποιοδήποτε άτομο που μπορεί να συναντήσει κανείς τυχαία στον δρόμο ή σε κάποια γειτονιά ή σε ένα supermarket, σαν ένα άτομο της διπλανής πόρτας. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά τη φροντίδα των μαλλιών ή ακόμα περισσότερο το μακιγιάζ. Το γενικότερο ύφος τους και η εικόνα που αμέσως εκπέμπουν είναι περισσότερο εργαζόμενων ανθρώπων

στην καθημερινότητα του γραφείου τους και λιγότερο κάποιων επιτυχημένων αρχιτεκτόνων που συνήθως συμπεριφέρονται με αρκετή έπαρση.

Εν μέρει, αυτά τα χαρακτηριστικά ανταανακλώνται, αφενός σε μια κοινωνικά προσανατολισμένη αρχιτεκτονική προσέγγιση και αφετέρου σε πολλά από τα κείμενά τους. Το τελευταίο εκφράστηκε με εντυπωσιακή συνέπεια και διαύγεια στο θέμα και το περιεχόμενο της Biennale Αρχιτεκτονικής της Βενετίας 2018, της οποίας είχαν αναλάβει την επιμέλεια. Εκεί, λοιπόν, είχαν θέσει ως τίτλο την σύνθετη αγγλική λέξη FREESPACE η οποία προκύπτει από την άμεση σύνδεση, την ταύτιση, σε μια λέξη των δύο σημαντικών εννοιών FREE και SPACE. Η κεντρική αναφορά τους ήταν στον Ελεύθερο (ή ενδεχομένως τον απελευθερωμένο) ΧΩΡΟ. Δηλαδή τον μη προγραμματισμένο ή τον μη προγραμματικό χώρο. Τον ΧΩΡΟ όπου όλα μπορούν να συμβούν, καθημερινά, θεσμοποιημένα αλλά κυρίως απρόβλεπτα, τυχαία ή προβλέψιμα.

Όσον αφορά το αρχιτεκτονικό τους έργο, γενικά μοιάζει να κινείται μεταξύ μιας αρχιτεκτονικής αρκετά συνεπούς και σοβαρής, βασισμένης σε μοντερνιστικές αρχές, ίσως και αξίες, και μιας αρχιτεκτονικής μπρουταλιστικής, η οποία έχει κάπως γίνει ένα είδος μόδας στη διεθνή σκηνή πρόσφατα και ειδικότερα τα τελευταία επτά χρόνια. Από μια άλλη άποψη όμως η αρχιτεκτονική των Grafton Architects, συνιστά και έναν στιβαρό αντίλογο ή μια απάντηση στην οικουμενικά διαδεδομένη σήμερα και ιδεολογικά φορτισμένη αρχιτεκτονική του εντυπωσιασμού με όλα τα μέσα και της προβολής τόσο των πελατών όσο και των αρχιτεκτόνων. Βέβαια η καταφυγή σε έτοιμα πρότυπα (όπως π.χ. η μπρουταλιστική αρχιτεκτονική), υποδηλώνει καταρχάς κάποια ευκολία, αλλά και σχετική δυστοκία στη παραγωγή νέων προτάσεων και, ίσως κάτι πιο σοβαρό, ένα μεταμοντερνιστικό πνεύμα το οποίο βρίσκει διαρκώς κενά και ρωγμές στην αρχιτεκτονική πρακτική, εμφανίζεται υποδόρια με διάφορες μεταμφιέσεις και διαβρώνει οποιεσδήποτε κατά τα άλλα καλές προθέσεις.

Υπάρχουν πάντως δύο συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του έργου τους, τα οποία είναι σημαντικά, αξιόλογα και τις διαφοροποιούν αρκετά από τους διάφορους σύγχρονους πολυ-διαφημιζόμενους και κυρίως αυτο-διαφημιζόμενους και αλαζόνες αστέρες.

Το πρώτο αφορά τη θεμελιακή σημασία που δίνουν στον ΧΩΡΟ, τόσο τον φυσικό, όσο και τον κοινωνικό, στον οποίο καλούνται να τοποθετήσουν κάποιο έργο τους. Αυτή η αρχή, συνήθως, γίνεται η αφετηρία για τη διαμόρφωση και διατύπωση της αρχικής ιδέας. Σχεδόν σε όλα τους τα έργα αρχίζουν την περιγραφή τους με αντίστοιχες αναφορές σε αυτό τον παράγοντα.

Το δεύτερο αφορά τη σημασία που δίνουν στην Αίσθηση ενός Χώρου, δηλαδή την (κατά τον Peter Zumthor) Ατμόσφαιρά του. Αυτό το χαρακτηριστικό είναι εμφανές σε όλα τα έργα τους και προκύπτει από τους διαφορετικούς τρόπους και τη συνέπεια με την οποία διαχειρίζονται τη σχέση κυρίως του φυσικού φωτός με τις δομικές μορφές, τους ορατούς όγκους και τις υφές των υλικών. Από αυτή την αρχή πηγάζει και η έκδηλη γλυπτικότητα που υπάρχει σε αρκετά έργα τους, η οποία αναδεικνύεται ανάγλυφα και στις μακέτες σε μεγάλη κλίμακα που κατασκευάζουν για τα έργα αυτά. Με αυτό το χαρακτηριστικό άλλωστε μετριάζεται και αναιρείται κάπως και η μνημειακότητα που υπάρχει στη μπρουταλιστική πλευρά της αρχιτεκτονικής τους. ■

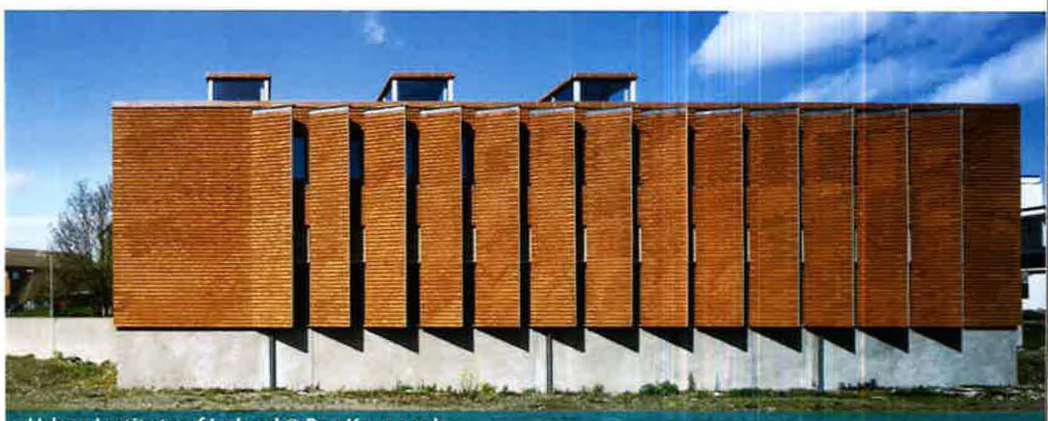
Urban Institute of Ireland © Ros Kavanagh

University Campus UTEC Lima © Iwan Baan

Università Bocconi © Maxime Galati-Fourcade